

*Канцедалов Павло**Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
(м. Харків, Україна)*

Інтелектуал як політична сила

Основною **проблемою** дослідження є розгляд інтелектуала як поняття і явища з акцентуванням уваги на політико-соціальному і культурному аспектах, а також на явищі антиінтелектуалізму та його причин.

Методологія дослідження являє собою аналіз широко представлених творів, що присвячені даній темі. Основний акцент зроблено на роботах постмодерністських авторів.

Жиль Дельоз під час інтерв'ю, даного 1988-89 року Клер Парне для щотижневика «Метрополіс», заявив: «Я бачив багато інтелектуалів, зустрічався з ними. Вони знають усе, вони в курсі всього, можуть говорити про все... Це огидно. І коли я говорю, що я не культурна людина, тобто не інтелектуал, я хочу сказати, що не маю знання «про запас». Нічого, окрім того, що мені необхідно зараз... Культура, на мій погляд, дуже зв'язана зі словом. Говорити – брудна справа, бо в цьому є щось чаруюче. Я ніколи не любив конференції, так як на них увесь час говорять». Розмірковуючи про конференцію, ми запитуємо, чи не має Дельоз на увазі форму організації, спрямовану на закритість як основу збереження? Висувається нове питання: збереження чого? Чи не статусу, чи не знання, чи не влади над ними?

Далі французький філософ висловиться в подібному дусі: «Інтелектуали мандрують світом. Але як мандрують? Вони просто міняють місце для говоріння. Мандрують, щоби поговорити в іншому місці з місцевими інтелектуалами. Мене це лякає». Дельоз висуне альтернативу подібному феномену – концептуальне поняття «зустрічі». Зустріч за Дельозом є цілком зустріччю з річчю, що передує зустрічі з людиною. Власне, проблема людей за Дельозом у тому, що вони вважають можливими зустрічі лише між людьми, як то роблять інтелектуали.

Виділяючи інтелектуалів як групу, Дельоз відсилає до своєї роботи «Анти-Едип: капіталізм і шизофренія», де разом із іншим філософом, Ф. Гваттарі, говорить про групи пануючі й підпорядковані. Тим самим ця теза ставить нове питання – питання про організацію.

Організація для цих авторів є формою об'єднання, яка забезпечує існування як таке. Що може забезпечувати існування організації, як не її діяльність, спрямована на самозбереження та завоювання позиції? Для прояснення цього звернемося до іншого французького автора – П'єра Бурдьє. Його теорія політичного поля визначає інтелектуала як такого актора, капітали якого перевищують капітали пересічного. Процес делегування, якому віддається особлива увага, і є тим самим включенням – представник, обраний широким загалом людей, тим чи іншим об'єднанням, включається до системи влади. Бурдьє говорить про необхідність зобов'язання, яка накладала би на делегованого інтелектуала відповідальність. До того ж французький мислитель виступає як суворий критик будь-якого прояву безвідповідальності, особливо жорстко відгукуючись про необхідність контролю державних посадовців – тих, що мають реальну владу. Таку жорстку позицію Бурдьє можна зрозуміти, навівши такий концепт з його творів, як номінація: інтелектуал, діючи як у політичному, так і в низці інших (наприклад, інтелектуальному) полів, має вплив на інших акторів поля, тим самим виробляючи, окрім номінацій, моделі бачення соціальної дійсності, а також політичні установки, переконання та орієнтації. Саме інтелектуали, усвідомлюючи монополії державного апарату на виробництво так званих символічних благ, виборюють право на управління думкою. Таким чином, інтелектуал підданий спокусі владою – можливістю здобути монополію (не абсолютну, а корпоративну, кастову) на виробництво – проблематики (навіть контрпроблематики, яка, в рамках монополії, стає симуляцією), номінацій, думок.

Концептуалізація поняття інтелектуала, згідно з Жаком Ле Гоффом («Інтелектуали в Середньовіччі») відходить до початку IX ст., коли книги були предметом розкоші, в наслідок чого аристократія суттєво підвищила свій культурно-інтелектуальний рівень, маючи, власне, доступ до книг. З XII століття інтелектуал включається до політики – це стає ледве не основною його діяльністю, він так чи інакше задіяний у політичному управлінні. Розвиток торгівлі сприяє розвитку буржуазії як консолідованої страти, аж до Відродження, коли інтелектуал є новатором, гуманістом-мислителем, винахідником, реалізатором накопиченого досвіду. Від часів Просвітництва інтелектуал за Ле Гоффом остаточно стурбований діалогом між владою та масами, моделями побудови та реалізації влади.

Інтелектуали, отже, так чи інакше «угруповувались», підіймаючись над, включаючись та реалізуючись. Небезпека подібного постала там, де Дельоз жажнеться їхнього виступу по телебаченню, де Бурдьє наголосить на відірваності та нехтуванні інтересами делегуючих, де Ле Гофф звичайним чином продемонструє становлення цілого класу (страти, верстви, групи – як завгодно), а в бесіді з Фуко все той же Дельоз висловиться просто та змістовно: «Ми завжди виступаємо від чийогось імені – всі ми групки. Ви (звертаючись до Фуко) натякнули на величезну мерзенність – говорити від імені інших».